

en het zullen juist die artsen zijn, die veel voor de tuberculosebestrijding en tuberculosebehandeling — die innig met elkaar verbonden zijn — willen doen of gedaan hebben. Het ware dus zeer gewenscht, dat alle artsen, die bezwaar hebben tegen deze contrôle, zich hieromtrent ook uiten in het publiek. De Centrale Vereeniging smooft alle klachten op dit gebied en tracht anderen over te halen met den dooddoener: „och kom, wij hebben daarmee nog nooit moeilijkheden gehad”, en de gemeenlijk goedige arts laat zich overhalen, omdat het voor de goede zaak is en ook meestal omdat het gemakkelijker is dan weigeren.

Dat voor een goede tuberculosebestrijding noodig is, dat de arts actief en daadwerkelijk medehelpt en de tuberculosebestrijding in de plaats zijner werkzaamheid zelf leidt, zonder geknoei daartusschen van klaargestoomde tuberculosejuffrouwen en aanstootgevende artsen-controleurs, zal wel een ieder, die werkelijk aan tuberculosebestrijding gedaan heeft, mij toegeven en het is noodzakelijk, dat deze onmogelijke en voor arts en patiënt onaannemelijke contrôle worde afgeschaft.

Het rijkssubsidie voor tuberculosebestrijding is niet meer dan een aalmoes. Wanneer het tienmaal zoo groot was, begon het pas wat te beteekenen; en om die aalmoes te verkrijgen moet men heel gehoorzaam zijn, aan alle plichtplegingen van de Centrale Vereeniging meedoen, ellenlange formulieren invullen, die van zoo goed als geen waarde zijn, e. d.. De contrôle (n. b. eens in de 3 jaar) is een wassen neus, van niet het minste nut, en voor dien wassen neus offert onze Ned. Centr. Vereeniging de tuberculosebestrijding op. Verder moet de taak der tuberculosebestrijding *niet aan bijzondere vereenigingen worden opgedragen, maar aan het Groene Kruis, de practiseerende artsen en de wijkverpleegsters*. Dezen toch alleen komen bij de patiënten zonder opzien te wekken en genieten het vertrouwen; zij kennen de patiënten en weten wat voor hen het best is; zij kennen de streck, waarin zij werken; zij kennen de eigenaardigheden van de bevolking, van den bodem, de voeding en den woningbouw; kortom zij zijn de aangewezen personen en instellingen voor de tuberculosebestrijding.

Ruinerwold, 1 September 1918.

H. LARIJ, arts.

II.

In verband met de instelling eener staatscommissie inzake de bestrijding der tuberculose acht ik het voor het oogenblik niet oirbaar uitvoerig in te gaan op het onder bovenstaanden titel ingezonden stuk van VAN EIJK en KRIJGER.

Dit neemt evenwel niet weg, dat ik meen op enkele onjuistheden te moeten wijzen, welke in dit stuk voorkomen.

1°. Niet de Centrale Vereeniging, doch, zooals reeds herhaaldelijk gezegd is, het *Rijk* verleent het subsidie tot bestrijding der tuberculose. De voorwaarden, waaronder dit geschiedt, zijn door de regeering vastgesteld en een daarvan is, dat het dagelijksch bestuur, en, namens dit, de secretaris-penningmeester der Centrale Vereeniging of diens plaatsvervanger, belast is met het toezicht op alle vereenigingen en stichtingen, die rijkssubsidie tot bestrijding der tuberculose aanvragen, niet alleen op hun geldelijk beleid, maar op hun geheele werken, zooals dit onder 3°. door de inzenders wordt omschreven.

2°. De bewering, dat de contrôle „om de drie jaar plaats had tot heden” is niet juist, zooals kennismeming van de jaarverslagen der Centrale Vereeniging kan aantoonen. Aan de Vereeniging voor wijkverpleging en volksgezondheid te Huizen, de standplaats der inzenders, welke in 1916 de tuberculosebestrijding onder haar werkzaamheden opnam, werd, in verband met de contrôle, in December 1916 en daarna in Augustus 1918 een bezoek gebracht.

's-Gravenhage,
2 September 1918.

C. DEKKER,
secretaris-penningmeester der Centrale Vereeniging.

DE REACTIE VAN WASSERMANN.

Het is ongetwijfeld niet genoeg te waardeeren, dat de heer KAPSENBERG de techniek der reactie van WASSERMANN zooveel mogelijk zocht te verbeteren; dat het hem daar:

door echter zal gelukken, elke kwantitatieve uitvoering der reactie overbodig te maken, kan hij toch, dunkt mij, niet meenen. Op bldz. 568 zegt hij: „Ten slotte dient nog opgemerkt, dat elke pathologische reactie beschouwd moet worden als een overdreven normale”. Maar daaruit volgt dan toch, dat er bij de reactie van WASSERMANN al evenmin als bij zooveel andere biologische reacties een scherpe grens tusschen positieve en negatieve uitkomsten kan bestaan. Men zal steeds een bredere of smallere strook van twijfelachtige uitkomsten overhouden en ook de heer KAPSENBERG zal zijn uitkomsten moeten verdeelen in negatieve, twijfelachtig positieve en zeker positieve; maar doet hij dat, dan is de kwantitatieve uitvoering er reeds.

De moeilijkheden, welke zulke twijfelachtige uitkomsten opleveren, kan men op twee wijzen oplossen. De laboratorium-man kan zelf den knoop doorhakken en zijn methode zoodanig inrichten, dat hij in elk geval een beslissing neemt en den clinicus dus slechts „positief” of „negatief” meldt. Hij kan echter ook den clinicus de beslissing laten en dus ook af en toe als uitkomst „twijfelachtig positief” berichten. Door dit laatste te doen brengt hij de beslissing over de beteekenis der uitkomst daar, waar zij behoort, namelijk bij dengeen, die ook over de klinische gegevens beschikt.

Voert men de reactie kwantitatief uit en krijgt men bij een nog niet eerder onderzochten lijder een uitkomst, waaraan het cijfer 1 (resp. 0.1) of 2 (resp. 0.2) wordt gegeven, dan weet de clinicus, dat hij deze uitkomst met voorzichtigheid moet gebruiken, zooals hij dit bijv. ook bij de typhus-diagnose met een positief uitgevallen agglutinatieproef met den titer 1:50 moet doen. Den clinicus, die wel meer zijn diagnose opbouwt uit meer of minder vage gegevens, is het volkomen toevertrouwd, van de hem verstrekte twijfelachtige uitkomst het juiste gebruik te maken.

Hiermee stipte ik een enkel voordeel der kwantitatieve uitvoering van de reactie van WASSERMANN aan; over het nut, dat zij voor de diagnostiek en voor de beoordeeling van de behandeling heeft, zwijg ik; er is daarop reeds zoo vaak gewezen.

Ik mag echter niet nalaten, in verband met het in kleine letter gedrukte gedeelte op bldz. 564 een enkele opmerking te maken. Ik kan niet meer nagaan, of het den heer KAPSENBERG in Februari van dit jaar bekend was, dat in het Centraal Laboratorium de kwantitatieve reactie van WASSERMANN wordt uitgevoerd door wisselende hoeveelheden complement te gebruiken en dat daarbij een door den heer WIGGER BOELENIS uitgewerkte methode wordt gevolgd.

Mocht hij inderdaad hiermee geheel onbekend zijn geweest, dan moge ik hem verwijzen naar het jaarverslag van het Centraal Laboratorium over 1914, waarin deze methode is beschreven.

Het lijkt mij een goede gewoonte, om bij het noemen van namen bij een bepaald onderwerp die van landgenooten niet te vergeten. Dit is de reden, waarom ik deze aanvulling geef.

Soesterberg, 28 Augustus 1918.

C. W. BROERS.

ONZE VOLKSVOEDING.

Het betoog van dr. HULSHOFF POL in dit *Tijdschrift* van 24 Augustus gaat mank aan twee denkfouten. Ten eerste mag brood — en zeker in deze tijden — niet het hoofdvoedsel van ons volk genoemd worden; eer zou men dit van aardappelen kunnen zeggen. Ten tweede wordt éézijdig *te veel* waarde toegekend aan de z.g.n. vitaminen en *te weinig* aan de gewone voedingsstoffen.

Van enkel „levensstoffen” kan geen sterveling leven. Bij een voeding, rijk aan vitaminen, maar te arm aan eiwitstoffen, vet (lipoiden) en koolhydraten, gaan mensch en kip na korter of langer tijd te gronde. Daarom is voeding uitsluitend met aardappelen, die genoeg vitaminen bevatten (niet aardappelmeel, maar de geheele knol), even ondoelmatig als met enkel wit brood.

Voorshands dreigt voor de volksvoeding grooter gevaar door een tekort aan eiwitstoffen, koolhydraten en vooral vet dan door gebrek aan vitaminen. Zoo lang ons volk behalve brood ook nog aardappelen, groenten en peulvruchten kan eten, is het